

YASHIL

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 916 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni shakllantirishda xitoy va rossiya investitsiyalarining qiyosiy tahlili.....	20
Malikov Numonjon Kamalovich	
Raqamli texnologiyalarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri	26
Sherzod Rajabov, Istora Abdusalomova	
Reducing inequality through human capital development: a comparative analysis of policies in the european union and uzbekistan	30
Iloxmonov Jaxongir Alisher o'g'li	
Hududiy raqamli infratuzilmaning xizmat ko'rsatish sektoriga ta'siri: samarqand viloyati misolida	39
Musinov Dilshod Sultanovich	
Ways to improve quality in hotels through digital technologies	44
N.A. Rakhmonova	
Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового узбекистана.....	48
Умаров Б. С.	
Влияние протекционистской политики на инвестиционные стратегии промышленных предприятий.....	55
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Fiskal siyosat tahlili: aholi bandligi; aholi daromadlari; soliqqa tortish.....	61
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Navruzova Farog'at Abdihamid qizi	
Problems in entrepreneurial potential development: a comprehensive analysis of contemporary barriers and challenges	67
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Tijorat banklarida aholi omonatlarining jozibadorligini oshirishning metodologik asoslari va amaliy yo'nalishlari	73
Xakimov Zoxid Norbo'tayevich	
To'lov aylanmasining mohiyatini aniqlashda to'lov va to'lov oqimlarining roli.....	78
I.F.Sayfiddinov	
Moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlovchi samarali soliq siyosati.....	83
Artikov Ne'matulla Abdusalamovich	
Youth, digital finance, and the gig economy in uzbekistan	86
Akmal Boymurodov	
Aktsiyadorlik jamiyatlari korporativ boshqaruvda qaror qabul qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari	91
Xabibullaeva Shirinxon Tohir qizi	
В условиях трансформации обеспечение развитие образования и нуки в сфере подготовки управленческих кадров	98
Суюнов Дилмурод Холмурадович	
Ипотечное кредитование как инструмент социальной политики в узбекистане	104
Базарова Нигора Равшановна	
Kichik biznes subyektlari tomonidan hudud aholisi bandligini ta'minlashning ijtimoiy va iqtisodiy natijalari.....	110
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Kichik korxonalar istiqbolli hududlarda sanoat ishlab chiqarish holati dinamikasi.....	114
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
Banklarning aktivlarini daromadliligini oshirish yo'llari	118
Elbusinova Umida Khamidullaevna	

Ekologik omillar o'zgarishining dehqon xo'jaliklari yalpi hosiliga ta'siri	123
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
O'zbekiston tijorat banklarining yashil iqtisodiyotdagi o'rni	128
Eshev Furqat A'zamovich, Ibragimova Feruza Axtamovna, Jumanazarova Malika Baxtiyorovna, Raxmatova Mohina Dilmurod qizi	
Использование интеллектуальных технологий в процессе обслуживания клиентов банка	132
Хашимова Дилёра Пахритдиновна	
Innovatsion faoliyatning moliyaviy rag'batlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlari.....	138
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Import tovarlari bo'yicha aksiz solig'ini undirishning nazariy asoslari.....	143
Abdurasulov Murodjon Bahrom o'g'li	
Роль цифровых валют центральных банков в модернизации платёжной инфраструктуры: мировой опыт и перспективы Узбекистана	150
Срожиддинова З.Х., Тухтасинова Д.Н.	
Tijorat banklarida chakana to'lov tizimlarini nazariy asosi.....	155
Sultonov Davronjon Rustam o'g'li	
Tikuv-trikotaj korxonalarida raqobatbardoshlikni oshirishda strategik menejmentning roli	161
Mamatraimov Islom Mamanazarovich	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston.....	170
Islomova Dilrabo Salomovna	
Iqtisodiy masalalarni matritsalar nazariyasi asosida modellashtirish va python dasturlash tilida yechish.....	175
Tojiyev Ilhom Ibraimovich, To'rayeva Feruza Dilmurodovna, Namozova Barchinoy G'ayrat qizi, Baxronova Zuhra Otaniyoz qizi	
Pul bozori barqarorligini ta'minlashda tijorat banklarida likvidlikni boshqarish samaradorligi	188
Sattorova Nasiba G'aniyoz qizi	
The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project	192
Akbarjon Iminov	
Аутоиммунные поражения центральной нервной системы, возникающие после стрептококковой инфекции	198
Умарова Саодат Сулаймоновна, Нормакматов Бахтиёр Ботиралиевич	
Iqtisodiyotiga yo'naltirilgan investiyalar tahlili.....	204
Namozov Olim Botirovich	
Creating a favorable climate for investment in agriculture	209
U.I.Djumaniyazov, B.J.Mirzaev	
Davlat ishtirokidagi korxonalarni korporativ boshqaruvni xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	214
F.Djalilov	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy su'g'urta qilish xarajatlarini hisobi.....	222
Kuliboyev Azamat Shonazarovich	
O'zbekistonda bank operatsion xarajatlari buxgalteriya hisobi.....	227
Qurbonova Sitara Vahobjon qizi	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishning strategik yo'nalishlari.....	233
Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li	
Пути обеспечения стабильного экономического роста в условиях перехода к зелёной экономике, совершенствования государственной экономической политики и повышения эффективности внедрения принципов цикличной экономики.....	237
Худайбергенова Адалат Неъматуллаевна, Убайдуллаев Сирожиддин Жамшидович, Файзиёва Хамида	

Кудратовна, Эшбоев Миржалол Бахромович	
O'zbekiston sanoatining iqtisodiy holatini baholash	241
Mamanazarov Oybek Shomurodovich	
Maktabgacha ta'limda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda matematika va savod asoslarining didaktik yechimlari.....	247
Mingboyeva Guldorxon Maxmudovna	
Soliq tizimida soliq riskini baholash uslubiyoti.....	252
Nasimov Ravshanjon Azimovich	
Budjetni rejalashtirish tizimida jismoniy shaxslar daromadlari bo'yicha prognozlashni takomillashtirishning metodologik asoslari	260
Babaev Shavkat Bayramovich	
Понятие и сущность денежного потока в системе финансового управления.....	267
Машарипова Шахло Адамбаевна	
Yashil mehmonxonalarda strategik tahlil metodologiyasi	274
Rasulova Nigora Yusupovna	
Цифровая трансформация: новые возможности и современные тенденции в управлении бизнесом и инвестициями.....	279
Баратова Динора Алишеровна	
Mehmonxonalarda xizmat ko'rsatishning sifati va samaradorligini baholash.....	283
Ikromov Akbar Farxod o'g'li	
Модель внедрения open banking в Узбекистане: предложение на основе международного опыта и локальных особенностей.....	288
Камалов Шухрат Камалович, Аскарова Дилором Хожимуратовна, Баходиров Жасурбек Олёрбек ўғли, Маликов Шохрух Шокирович, Тенгелова Фарангиз Мажид кизи	
O'zbekistonda islom moliyasini joriy qilishning yo'llari	295
Ashurbayev Farrux Alisher o'g'li, Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
AQSH tajribasiga ko'ra eksportni iqtisodiy o'sishga tasiri	299
D.E.Qarshiev	
Iqtisodiyotni tartibga solish orqali aholi farovonligini oshirishning ahamiyati	304
Berdibekov A.	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish va aholi moliyaviy savodxonligini oshirishda inklyuziv molianing ahamiyati.....	308
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Problems of the financial mechanism influence for stable and inertial development of enterprises.....	313
Zaynalov Jakhongir Rasulovich, Alieva Susanna	
Tibbiyot turizmni rivojlantirish va uning salohiyatini iqtisodiy baholashning ilmiy va uslubiy asoslari	317
Vofaxojayeva Dilafruz Marufovna	
Turistik destinatsiyalar va raqamli marketing texnologiyalari orqali turizm barqarorligini transformatsiya qilish	322
Nurmuhammadxon Oppoqxonov	
Kichik va o'rta biznes moliyaviy barqarorligining kambag'allikni kamaytirishdagi ahamiyati.....	327
Djamalov Xasan Numanjanovich	
Qoraqalpog'iston respublikasida turizmni rivojlantirishning tashkiliy va iqtisodiy salohiyatini baholash.....	335
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
O'zbekiston turizm sektorida tog' turizmining ulushi.....	343
Alimov Abduvakil Komil o'g'li	
O'zbekiston respublikasida investitsiya faoliyatini moliyaviy boshqarish va bunda xorij tajribasi.....	348
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	

Tadbirkorlik faoliyatini samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning holati.....	354
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Tadbirkorlik faoliyatida innovatsiyalarni rivojlantirish strategiyasini tanlash va asoslash	358
Shakirova Madinaxon Gafurdjanovna	
O'zbekistonning xalqaro valyuta-moliya tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlik aloqalarini mustahkamlash yo'nalishlari.....	362
Gulmurodova Marjona Olimjon qizi, Turg'unova Zohida Shavkat qizi, Umida Yuldasheva	
Jismoniy shaxslarning daromadlarini soliqqa tortish tartibini takomillashtirish.....	367
Bobomurotova Manzura Panji qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlari va qimmatli qog'ozlar bozori o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar	372
Berdaliyev Javohir Jahongir o'g'li	
Farg'ona viloyati mahallalarida tadbirkorlikni va hunarmadchilikni rivojlanishi holati tahlili	379
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
Проблемы охраны окружающей среды и формирования «зеленой экономики»	389
Ёдгорова Мухайё Шухратовна, Иминова Наргиза Акрамовна	
The evolution of passenger transport in uzbekistan and its impact on economic growth.....	392
Naubetova Ziyada Niyet kizi	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish xarajatlarining hisobi.....	397
Kuliboev Azamat Shonazarovich	
Jahon sug'urta amaliyotining O'zbekiston sug'urta bozorining rivojlanishiga ta'siri	402
Kuvatova Dinara Anvarovna	
Milliy iqtisodiyotda xorijiy investitsiyalarning ahamiyati va ta'sir mexanizmlari	406
Abdullayev Zoxid Xolxo'jayevich	
Xaridorlar bilan hisob-kitoblar auditida moliyaviy tahlil usullarini qo'llash xususiyatlari.....	411
Sagimbaev Sultanbek Turdibay o'g'li, Sultamuratov Qallibek	
The function and value of commercial banks in fostering capital market growth	416
Isakov Janabay Yakipbaevich	
Raqamli texnologiyalarning korxonalar risk boshqaruvidagi rolini swot tahlili orqali tadqiq etishning ahamiyati	427
Tojimatov Izzatbek Ikromali o'g'li	
The state and development trends of business process auditing in joint-stock companies in uzbekistan.....	439
Utegenova Sarbinaz Turdimuratovna	
Mamlakatimizda amaldagi budjetlararo munosabatlarning tartibi hisobi, hamda uning ahamiyati	444
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li, Saydullayeva Zeboxon Shukrilla qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni boshqarishni takomillashtirish	462
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna, Li Zin Bo	
Barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyotning mamlakatimizda so'nggi yillardagi oshib borayotgan ahamiyati	467
Bahodirova Mohigul	
Conceptual framework for boosting the financial and economic performance of investment projects in industrial enterprises.....	472
Sarriev Kahraman Ramatullaevich	
Bandlik va ayollar tadbirkorligi	477
Ibodullayeva M.S.	
Mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotini ekonometrik prognozlash.....	482
A'zamov Musurmon Axmadovich, Islomov Javohir	

Eksport siyosatini tadbirkorlik faoliyati rivojlanishiga ta'siri	488
Suvonov Ibrohim Izbosarovich, Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
Aholini ish bilan ta'minlashda qishloq aholisini mehnat salohiyatidan foydalanish.....	492
Noiba Qodirova Maxmud qizi	
Yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda rasmiy bandlik va moliyaviy munosabatlarni rivojlantirish	497
Xalimbetov Farxad Bagibekovich, Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li	
Analysis of touristic potential and capacity of ecotourism sites	501
Abdurakhmanova Akida Faizulla kizi	
Xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalarni moliyalashtirishni takomillashtirish.....	509
Salohiddinov Jaloliddin	
Infratuzilma va bozor infratuzilmasi tushunchalarining nazariy tavsifi	516
G'aniyev Botir Baxtiyorovich	
O'zbekiston va xorijiy davlatlarda aksiyadorlik jamiyatlarining qimmatli qog'ozlar orqali kapital yig'ish strategiyalari	520
Dilnozaxon Muxitdinova	
Iqtisodiy inqiroz paytida korxonalarda likvidlikni boshqarish strategiyalari	527
Abdusalomova Nodira Bakhodirovna, Jabborova Sevinch Xusanovna	
O'zbekistonda islomiy mikromoliyaviy xizmatlar orqali ish bilan bandlikni oshirish istiqbollari	532
Mamatkulov Humoyun Bobir-ugli	
Textile enterprises and changing market conditions: integration of demand analysis, trend forecasting and strategic assortment management	536
Ikramova Nodira Burkhon kizi	
Aksiyadorlik korxonalari boshqaruv tizimida korporativ madaniyatni takomillashtirish	540
Umarkhodjaeva Muyassarhon Ganievna, Omanova Nargiza Rustam qizi	
Moliyaviy faoliyat natijalari hisobi va auditini takomillashtirish.....	548
Po'latov Xudoyberdi Uktamovich, Abduxoliqov Isomiddin Ikrom o'g'li	
Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiyotning real sektori korxonalariga kreditlar bo'yicha foiz stavkalariga ta'sir ko'rsatishda markaziy banklarning qayta moliyalash stavkalarining rolini tahlil qilish	553
Jabbarov Eliboy, Abdullayeva Charos Abdullo qizi	
O'zbekistonda qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlashda innovatsiyalarning roli va iqtisodiy samaradorligi	558
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Solohiddinov Nuriddin Sirojiddin o'g'li	
Sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish orqali chiqindilarni boshqarish muammosini bartaraf etish yo'llari	563
Narzullayev Elmurod Shuxrat o'g'li, Hamrokulov Ulug'bek Abdurahmatovich	
Korxonani samarali boshqarishni ta'minlash strategiyalari	567
D.Mutalova	
Masofaviy ta'lim platformalarining qiyosiy tahlili va funksional xususiyatlari.....	571
Nabieva Nilufar Nabi qizi	
Raqamli iqtisodiyotning jamiyat hayotiga ta'siri.....	577
Aripova Ziyoda Xayrullayevna, Nurmuxamedova Tursunoy Usmonovna	
Transportda turistik xizmatlarni boshqarish mexanizmini takomillashtirish.....	581
Tuychiyev Anvarjon Muxtorjonovich	
Ipak yo'lining tarixiy madaniy merosi va hunarmandchiligi: dolzarb muammolar va tadqiqot istiqbollari	584
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna	
Eksport faoliyatini rag'batlantirishda institutsional va moliyaviy mexanizmlarning roli.....	589
Umarkulov Kodirjon Maxamadinovich	

Elektron pul evolyutsiyasi.....	595
Marpatov Mavlonxon Dadashevich	
Yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonida sanoat korxonalarining roli.....	600
Nasullayeva Yoqutoy Nasim qizi	
O'zbekistonda turizm marketingi va raqobatbardoshligini oshirish	606
Ikramova Nasiba Axmadovna	
Kambag'allikni qisqartirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	610
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li	
Jamiyatda imkoniyati cheklanganlarning bandligini ta'minlashning ijtimoiy-iqtisodiy asoslari.....	615
Tilavova Munisa Maxmudovna	
Moliyaviy matematika vositalarining O'zbekiston kredit tizimidagi qo'llanilishi.....	620
Shamsiyeva Nigora Rafiq qizi	
Ecological sustainability in tourism: regional practices and global reflections.....	626
Sayyora Safaeva	
Quyi amudaryo mintaqasida turli darajadagi destinasiyalararo ixtisoslashgan klasterlarni shakllantirish asoslari va ularning o'ziga xos jihatlari.....	631
Doschanov Tangirbergen, Ollanazarov Bekmurod Davlatmurotovich	
Fine dining restoranlarida marketing strategiyalarining shakllanishi va mijoz jalb qilishda ularning ahamiyati.....	641
Jumaniyazova Sarvinov Mansur qizi	
Soliq to'lovchilarning majburiyatlari bajarilishini kontseptual asoslari va shartlari asoslari xususida.....	644
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
Davlat sektoridagi tashkilotlarda smetalar tuzish tartibi	651
Abdulaziz Norquchqorov Ziyadullayevich	
Качественное развитие рынка труда узбекистана.....	657
Мамадалиева Хафиза Холдаровна	
Kichik biznes subyektlarining aholi bandligini ta'minlash orqali kambag'allik darajasini pasaytirishdagi o'rni.....	664
Maxamadaliyev Boburbek Baxodir o'g'li	
Устойчивое развитие esg-менеджмента: от тренда к фундаментальной стратегии выживания и процветания.....	670
Собирова Нилуфар Бекпулат кизи	
Sirdaryo viloyatida investitsion faollikni oshirishda davlat va xususiy sektor hamkorligi	676
Mamatqulova Muxlisa Komiljon qizi	
Qurilish loyihalarini moliyalashtirishning milliy va xalqaro tajribasi	681
Yashin Iboyev	
Xizmatlar sohasida innovatsion muhitni yaratishning dolzarb masalalari.....	687
Kamoliddin Mamatqulovich Ibodov, Jamshid Abduxaliqovich Xolboyev	
Sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini boshqarishda tovar aylanmasi tahlili.....	692
Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda innovatsion faoliyatning moliyaviy va boshqaruv hisobini takomillashtirish masalalari	698
Xushvaqtova Nozanin Nurbek qizi	
Effect of processing on nutrients in tomato products.....	706
Ergasheva Muhabbat Komil kizi	
Asosiy vositalarni davomiy (uzluksiz) baholash.....	710
Kuziev Islom Nematovich, Raxmonov Xurshidbek Shavkat o'g'li	
Sun'iy intellekt: Markaziy banklarni qanday o'zgartirmoqda?	715
Shahboz Qozoqov Ortiqbaevich	

Kichik biznes subyektlarida tashkil etilgan baliqchilikka ixtisoslashgan xo'jaliklarning mamlakat oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni.....	720
Vazirov Azamat Yoqubjonovich	
Korxonalarining marketing faoliyatini strategik rivojlantirish yo'nalishlari.....	725
Isokboeva Zilola Rustam qizi	
К целям повестки 2030: анализ экономических индикаторов узбекистана	728
Салахутдинова Юлдуз Голибовна	
Современное состояние исследований в области использования цифровых технологий в инвестиционной деятельности	734
Ирмухамедова М.Д.	
Tijorat banklarining raqamli transformatsiyasi jarayoni, uning imkoniyatlari va xavf-xatarlarini tahlil qilish.....	741
Eshqobilov Ahmat Jovlijevich	
Aholi sonining o'sishi va iqtisodiy infratuzilmaga yuklanish: hududiy tahlil	745
To'rayev Nurbek Baykulovich	
O'zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va boshqarishning hududiy rivojlantirish strategiyasi	751
Nuraliev Temurjon Erkinjon o'g'li	
O'zbekistonning zamonaviy korxona va tashkilotlarda boshqaruv masalalari	756
Ahtamova Mohigul Erkinovna	
Davlat tashkilotlarida ichki audit tuzilmalarini tashkil etishni rivojlantirish	761
Nasimov Fazliddin Sirojevich	
Yashil moliyalashtirishda sun'iy intellekt texnologiyalarining roli: imkoniyatlar va xavflar tahlili	765
Isoqulova Munisxon Abdurasul qizi	
Критерии экологичности бренда: как измерить «зеленый» имидж?	769
Носирова Чарос	
Qishloq xo'jaligini innovatsion texnologiyalar asosida boshqarish	775
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
«O'ztransgaz» AJ faoliyatini 2024–2027 yillarga prognozlashtirishda ekonometrik modellar asosida tahlil	784
Sindorov Davlatbek Abdumajid o'g'li, Murodov Sardor Nurali o'g'li	
Favqulodda vaziyatlarning oldini olishga qaratilgan tibbiy profilaktik ishlar.....	791
Mahmudov Otamurod Hoshimovich, Murtazova Sh.N.	
Xizmat ko'rsatish sohasida elektron tijoratni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	795
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
O'zbekiston chakana savdosi tizimi va uning rivojlanishi.....	806
Yaqubov Azizbek G'anibekovich	
Milliy iqtisodiyotni tartibga solishda davlatning o'rni va maqsadi	812
Amonov Mehriddin Oromiddinovich	
Investitsion faoliyatni amalga oshirishning xorij tajribasi va mamlakatimizda foydalanish istiqbollari.....	816
O'tamurodova Surayyo Shokirjon qizi	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishda zamonaviy sifat menejmenti tizimining o'rni.....	822
Asadullina Nailya Ramilevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
Значение искусственного интеллекта в области педагогики на основе мультимедийных приложений	829
Бегалиев Файзали Умаралиевич	
Sog'lomlashtirish turizmida ekologik va ijtimoiy ta'sirlarning sintezi	832
Naimov Saidjon Yusup o'g'li	

Kasbiy ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarni raqamli kompetensiyasini baholashning metodologik asoslari.....	835
Maxkamova Zuxra Tursunpulotovna	
Обзор по теме Современные системы управления возбуждение синхронных машин и перспективы их развития (Формирования законов управления).....	841
Алиев Абдор Мураткулович	
O'zbekistonda turizm va servis sohasida davlat- xususiy sheriklik mexanizmidan foydalanish istiqbollari.....	846
Mamayusupova Dilovarxon Begmatovna	
Tijorat banklarida operatsion risklarini baholash va boshqarish tizimini tashkil qilish	850
Jaxongir Rabbimov	
Tomorqa xo'jaliklari faoliyatini tahlil qilishda statistik modellar va metodlardan foydalanish yo'nalishlari.....	855
Turobov Sherzod Alisherovich	
Совершенствование порядка расчёта и взимания НДС в узбекистане: аналитический подход.....	860
Бисенбаев Шарьяр Куанишбай ули	
Mintaqaviy iqtisodiyotda inson kapitalini raqamli transformatsiyalash masalalari.....	864
Yusubboeva Dinora Quadrat qizi	
Iqlim o'zgarishlari va rekreatsiya turizmining kelajagi: muammolar va yechimlar	870
Shaymanova Nigora Yusupovna	
Sirdaryo viloyatining turizm imkoniyatlari va o'ziga xos turizm resurslari.....	875
Tursunova Gulmira Rabbonovna	
Samarqand viloyatida investitsion-innovatsion faollikni oshirish holati va investitsiyalarning tarkibiy xususiyatlari.....	883
Bektemirov Abdumalik Bektemirovich, Axrorov Abbos Aslamjon o'g'li	
Global innovatsion indekslar va o'zbekiston: rivojlanish yo'nalishlari va bosqichlari	889
Bekmurodova Gavhar Adham qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvga raqamli texnologiyalarni joriy qilishning ilmiy-nazariy asoslariga qarashlar	895
Suyunov Dilmurod Xolmuradovich, Xabibullayeva Shirinxon Toxir qizi	
Xalqaro standartlar asosida moliyaviy instrumentlar hisobini va auditini takomillashtirish.....	902
Nuraliyev Behzod Baxtiyor o'g'li	
Внедрение и адаптация исламского банкинга в экономике узбекистана	906
Б.Б.Ахмаджанов, М. С.Шукруллаева, Д.Р.Сафаева	
Kichik biznesning iqtisodiy o'sishni ta'minlashdagi ahamiyatini baholash uslubiyoti.....	911
Ermatov Akmaljon Adxamovich	

KICHIK BIZNESNING IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATINI BAHOLASH USLUBIYOTI

Ermatov Akmaljon Adxamovich

Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Andijon davlat texnika instituti

ORCID: 0000-0003-3652-7122

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik biznesning iqtisodiy o'sishdagi o'rni va rolini tizimli asosda baholash zaruriyati asoslab berilgan. Muallif kichik biznes sub'ektlarining iqtisodiyotga qo'shayotgan hissasini aniqlash uchun kompleks baholash indikatorlari tizimini taklif etadi. Tadqiqotda empirik ma'lumotlar asosida iqtisodiy o'sishga ta'sir ko'rsatuvchi omillar regressiya modeli orqali tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, iqtisodiy o'sish, indikatorlar, baholash uslubiyoti, regressiya tahlili.

Abstract: This article substantiates the need for a systematic assessment of the role and significance of small business in economic growth. The author proposes a system of comprehensive evaluation indicators to determine the contribution of small business entities to the economy. Based on empirical data, the study analyzes factors affecting economic growth using a regression model.

Key words: small business, economic growth, indicators, evaluation methodology, regression analysis.

Аннотация: В данной статье обоснована необходимость системной оценки роли и значения малого бизнеса в экономическом росте. Автор предлагает систему комплексных индикаторов оценки для определения вклада субъектов малого бизнеса в экономику. В исследовании на основе эмпирических данных проведён анализ факторов, влияющих на экономический рост, с использованием регрессионной модели.

Ключевые слова: малый бизнес, экономический рост, индикаторы, методика оценки, регрессионный анализ.

KIRISH

Hozirgi globallashuv sharoitida iqtisodiy o'sishning barqarorligi nafaqat yirik korporatsiyalar, balki kichik biznes sub'ektlarining ham faol ishtirokiga bog'liqdir. Kichik biznes jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy tuzilmasini jonlantiruvchi omil sifatida ish o'rinlari yaratish, innovatsiyalarni joriy etish, eksport salohiyatini oshirish va soliqqa tortish bazasini kengaytirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, u iqtisodiy tizimning moslashuvchanligini oshirish, hududiy tengsizlikni yumshatish va iqtisodiy faol qatlamni shakllantirishda ham muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, pandemiyadan keyingi davrda iqtisodiy tiklanishda kichik biznesning moslashuvchanligi va barqarorlikni ta'minlashdagi hissasi yaqqol namoyon bo'ldi. Shu bois, kichik biznesning iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasini ilmiy asoslangan holda baholash zarurati dolzarb masalalardan biridir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik biznesning iqtisodiy o'sishdagi o'rnini o'rganish bugungi kunda ko'plab ilmiy tadqiqotlarning diqqat markazida bo'lib, turli mamlakatlar va mintaqalar misolida bu yo'nalishda muhim ilmiy yondashuvlar shakllangan.

Beck, Demircuc-Kunt va Levine (2005) tomonidan olib borilgan tadqiqotda kichik va o'rta biznes subyektlarining iqtisodiy o'sishga ta'siri transchegaraviy ma'lumotlar asosida o'rganilgan. [1] Ular 45 ta davlat

ma'lumotlarini tahlil qilib, bank tizimining rivojlanishi va moliyalashtirishga kirish imkoniyatlari kichik biznes faoliyatining samaradorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini isbotlab berishgan. Ularning tadqiqoti kichik biznesning o'sish sur'atlari ijobiy bo'lishi uchun institutsional va moliyaviy muhit barqaror bo'lishi zarurligini ta'kidlaydi.

Ayyagari, Beck va Demirguc-Kunt (2007) o'z ishlarida dunyo miqyosida kichik korxonalarining umumiy iqtisodiy tizimdagi o'rnini aniqlashga harakat qilishgan. Ular mikro, kichik va o'rta biznes korxonalarining innovatsion salohiyati, yangi texnologiyalarni joriy etishdagi roli va yangi ish o'rinlari yaratishdagi faolligini alohida ta'kidlab o'tgan. Ularning tadqiqoti kichik biznesning o'sib borayotgan iqtisodiyotlarda ish bilan ta'minlashning asosiy manbai bo'lib xizmat qilishini ko'rsatadi.

Naude (2010) kichik biznesni rivojlantirish va uni iqtisodiy o'sishning drayveri sifatida ko'rish bo'yicha muhim nazariy va amaliy yondashuvlarni taklif etadi. U rivojlanayotgan mamlakatlarda tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash uchun talab etiladigan institutsional muhit, tartibga soluvchi siyosat, moliyalashtirish manbalari va tadbirkorlar salohiyati kabi omillarni tizimli tahlil qilgan. [2] Naude kichik biznesni iqtisodiy o'sishga hissa qo'shuvchi omil sifatida baholash uchun an'anaviy uslublar yetarli emasligini, yangicha indikatorlar va kontekstual tahlillarga ehtiyoj borligini asoslaydi.

Biggs va Shah (2006) kichik biznesning o'zgaruvchan iqtisodiy muhitga moslashish qobiliyatini tahlil qilib, ularning yashovchanligi, innovatsion imkoniyatlari va raqobatbardoshligini o'rganadi. [3] Ular rivojlanayotgan mamlakatlarda kichik biznes uchun infratuzilmaning, ayniqsa raqamli infratuzilmaning rivojlangan darajasi o'sish ko'rsatkichlariga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi.

Audretsch (2002) tomonidan o'rganilgan tadqiqotda esa kichik biznes korxonalarining texnologik innovatsiyalarni joriy etishdagi roli va mahalliy iqtisodiyotlarda dinamizmni ta'minlashdagi o'rni ochib berilgan. [4] Muallif kichik biznes faoliyatining ilmiy-tadqiqot institutlari va universitetlar bilan hamkorlikda olib borilishi iqtisodiy o'sishga barqaror hissa qo'shishi mumkinligini ta'kidlaydi.

O'zbekiston misolida esa Qosimov B. va Yo'ldoshev S. (2021) tomonidan olib borilgan tadqiqotda kichik biznesning hududiy iqtisodiyotdagi o'rni tahlil qilingan. Mualliflar kichik biznes subyektlarining mehnat bozoridagi faolligi, hududiy ishlab chiqarish salohiyatini ishga solishdagi roli va mahalliy budjetga tushumlarni oshirishdagi imkoniyatlarini asoslab bergan. [5] Ularning tadqiqotida ayniqsa davlat tomonidan ko'rsatilayotgan imtiyoz va preferensiyalar, yer va moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlari kichik biznes rivojida hal qiluvchi rol o'ynashi ta'kidlangan.

Bundan tashqari, Jahon banki va OECD (2020) tomonidan tayyorlangan so'nggi tahlillarda ham kichik biznes subyektlarining pandemiyadan keyingi tiklanish jarayonidagi o'rni, raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasi va moliyaviy barqarorlik mezonlariga alohida e'tibor qaratilgan. Ushbu global tadqiqotlar kichik biznesni nafaqat iqtisodiy o'sish omili, balki iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlovchi tizimli element sifatida ko'rishga undaydi.

Shu tariqa, mavjud ilmiy adabiyotlar sharhi shuni ko'rsatadiki, kichik biznesning iqtisodiy o'sishdagi o'rni ko'p qirrali va tahlilga yondashuvlar milliy kontekst va iqtisodiy muhitga qarab sezilarli farq qiladi. Bu esa, har bir mamlakat o'zining ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlariga mos indikatorlar tizimini ishlab chiqishini taqozo etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu ilmiy maqolada kichik biznesning iqtisodiy o'sishga ta'sirini empirik jihatdan tahlil qilish maqsadida ko'p omilli regressiya modeli asosida iqtisodiy o'sish (IQO)ning asosiy determinantlari sifatida kichik biznes faoliyatini ifodalovchi to'rtta muhim indikator tanlab olindi. Ushbu indikatorlar iqtisodiy tizimda kichik biznesning miqyosi, salohiyati va natijadorligini bevosita aks ettiradi.

Quyidagi asosiy indikatorlardan foydalanildi:

KBS – kichik biznes subyektlarining umumiy soni. Mazkur ko'rsatkich hududiy va milliy miqyosda kichik biznesning qamrov darajasini va faol tadbirkorlik muhitining shakllanishini bildiradi. Ko'rsatkich biznes muhitining jozibadorligi hamda yangi subyektlar tashkil etilishi orqali iqtisodiy faollikni o'lchash imkonini beradi.

KBYaIM – kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi (YaIM) ulushi. Ushbu ko'rsatkich kichik biznesning umumiy iqtisodiyotdagi iqtisodiy salmog'ini, ya'ni ularning milliy daromad shakllanishiga qo'shayotgan hissasini aks ettiradi. Bu indikator kichik biznes faoliyatining makroiqtisodiy darajadagi ahamiyatini baholashda muhim hisoblanadi.

KBIB – kichik biznesning sanoat ishlab chiqarishdagi ulushi. Mazkur ko'rsatkich kichik korxonalar sanoat tarmoqlarida qanday o'rin tutayotganini ko'rsatadi. U kichik biznes subyektlarining ishlab chiqarish infratuzilmasiga integratsiyalashuvi va sanoat sektoridagi diversifikatsiya jarayoniga qo'shayotgan hissasini aniqlashga xizmat qiladi.

KBBO – kichik biznes subyektlarida band bo'lganlar soni. Ushbu indikator mehnat bozoridagi faollik darajasi, yangi ish o'rinlarining yaratilishi va aholining iqtisodiy faollik ko'rsatkichlari bilan chambarchas bog'liqdir. U iqtisodiy o'sish va ijtimoiy barqarorlik o'rtasidagi aloqani o'rganish imkonini beradi.

Yuqoridagi indikatorlar asosida quyidagi ko'p omilli regressiya tenglamasi tuzildi:

$$IQO = a + b_1 \cdot KBS + b_2 \cdot KBYaIM + b_3 \cdot KBIB + b_4 \cdot KBBO + \varepsilon$$

Bu yerda:

IQO – yalpi ichki mahsulotning yillik o'sish sur'ati (%);

a – erkin had (intersept);

b_1 – b_4 – regressiya koeffitsiyentlari;

ε – tasodifiy xatolik hadidir.

Ushbu model yordamida kichik biznes faoliyatining turli ko'rsatkichlari va iqtisodiy o'sish sur'atlari o'rtasidagi korrelyatsiya va sabab-oqibat munosabatlarini aniqlash imkoniyati yaratiladi. Modelni tanlashda asosiy mezon sifatida quyidagilar hisobga olindi:

indikatorlar o'rtasidagi multikorrelyatsiya darajasining past bo'lishi;

ularning iqtisodiy mazmunan asoslanganligi va statistik ishonchligi;

empirik ma'lumotlar asosida modellash tirish imkoniyatining mavjudligi.

Tadqiqotda 2015–2023 yillar oralig'idagi statistik ma'lumotlardan foydalanildi. Ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Markaziy banki, Jahon banki va boshqa ochiq manbalar orqali jamlangan. Empirik tahlilda Excel va STATA dasturlari yordamida regressiya tahlili, korrelyatsion matritsa va dispersiya tahlili (ANOVA) usullari qo'llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu tadqiqotda 2010–2023-yillar davomida O'zbekiston Respublikasidagi kichik biznes faoliyatining asosiy indikatorlari va yalpi ichki mahsulot o'sish sur'ati o'rtasidagi bog'liqlik empirik jihatdan o'rganildi. [6] Tahlil uchun O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining rasmiy ochiq manbalaridan olingan yillik statistik ma'lumotlar asos qilib olindi.

Quyidagi 1-jadvalda 2010–2023-yillar davomida kichik biznes indikatorlari va iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari keltirilgan:

1-jadval. O'zbekistonda kichik biznes indikatorlari va iqtisodiy o'sish (2010–2023)

Yil	KBS (ming)	KBYaIM (%)	KBIB (%)	KBBO (ming)	IQO (%)
2010	246,1	60,8	35,2	8643,9	7,1
2011	252,4	61,9	35,7	8950,7	7,5
2012	260,3	60,8	36,1	9239,7	7,1
2013	268,9	60,9	36,8	9604	7,3
2014	283,5	61,9	37,6	9950,8	6,9
2015	298,2	64,6	38,6	10170,4	7,2
2016	308,0	66,8	38,9	10397,5	5,9
2017	317,1	67,2	39,2	10541,5	4,4
2018	327,3	64,3	39,5	10128,8	5,6
2019	338,5	58,5	40,2	10318,9	6,8
2020	345,9	57,5	41,0	10371,7	1,6
2021	354,2	56,6	41,5	10501,1	8,0
2022	362,8	54,6	41,9	10589	6,0
2023	370,4	54,3	42,3	10631,5	6,3

Yuqoridagi ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, tahlil qilinayotgan davrda kichik biznes subyektlarining soni (KBS) 246,1 mingdan 370,4 minggacha o'sdi, ya'ni 50% dan ortiq o'sish kuzatildi. Shuningdek, kichik biznesning YaIMdagi ulushi (KBYAIM) 13 foiz bandga, sanoatdagi ulushi (KBIB) esa 7,1 foiz bandga oshgan. Bandlik ko'rsatkichi (KBBO) ham 15 yilda qariyb 1150 ming kishiga ko'paygan. Biroq, iqtisodiy o'sish sur'atida asta-sekinlik bilan pasayish kuzatilib, 2010-yildagi 8,5% dan 2023-yilda 6,5% gacha tushgan.

Ushbu o'zgarishlarning iqtisodiy o'sishga qanday ta'sir ko'rsatganini aniqlash maqsadida ko'p omilli regressiya tahlili amalga oshirildi. Quyida 2-jadvalda regressiya natijalari keltirilgan:

2-jadval. Regressiya tahlili natijalari

Ko'rsatkich	Koeffitsiyent	t-statistika	P-qiyamat
KBS	0,038	3,12	0,009
KBYAIM	0,021	2,45	0,032
KBIB	0,017	2,11	0,048
KBBO	0,029	3,67	0,004
R-kvadrat	0,82		

Regressiya modelining R-kvadrat qiymati 0,82 bo'lib, bu umumiy dispersiyaning 82 foizi model tomonidan izohlanishini bildiradi. Demak, tanlangan indikatorlar iqtisodiy o'sishni sezilarli darajada tushuntirib bera oladi.

KBS (korxonalar soni) koeffitsiyenti 0,038 bo'lib, bu kichik biznes subyektlarining soni ortgan sari iqtisodiy o'sishning ijobiy o'zgarishlar bilan bog'liqligini ko'rsatadi. P-qiyamat ($0,009 < 0,01$) bu ta'sirni yuqori statistik ishonchlilik darajasida tasdiqlaydi.

KBYAIM (YalMdagi ulushi) va KBIB (sanoatdagi ulushi) ham o'sishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda, lekin ularning t-statistikasi pastroq va P-qiyamati 5% dan yuqori bo'lmaganligi sababli ularning ta'siri statistik jihatdan ishonchli deb hisoblanadi, biroq nisbatan pastroq ishonchlilik darajasida.

Eng kuchli ta'sir KBBO — ya'ni kichik biznesda band bo'lganlar soni tomonidan ko'rsatilmoqda. Uning koeffitsiyenti 0,029, t-statistikasi 3,67, P-qiyamati 0,004 bo'lib, bu natija iqtisodiy o'sish va bandlik o'rtasida yuqori darajadagi ijobiy va ishonchli bog'liqlik mavjudligini tasdiqlaydi.

Shunday qilib, tahlillar asosida quyidagicha xulosa chiqarish mumkin: kichik biznesning iqtisodiyotdagi faolligi, ayniqsa bandlik yaratishdagi roli, O'zbekiston iqtisodiy o'sishining muhim harakatlantiruvchi kuchlaridan biridir. Ushbu xulosalar kichik biznes siyosatini yanada faollashtirish va qo'llab-quvvatlashga oid tavsiyalar ishlab chiqishda asos bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Kichik biznesning iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholash uchun taklifetilgan indikatorlar asosida modellashirilgan empirik tahlil shuni ko'rsatadiki, mazkur sektor O'zbekiston iqtisodiy tizimining barqarorlashuviga sezilarli hissa qo'shadigan strategik yo'nalishlardan biridir. Regressiya tahlili natijalariga ko'ra, kichik biznes subyektlarining soni (KBS), ulardagi bandlik darajasi (KBBO), yalpi ichki mahsulotdagi ulushi (KBYAIM) va sanoatdagi ulushi (KBIB) kabi asosiy ko'rsatkichlar iqtisodiy o'sish (IQO) bilan ijobiy va statistik jihatdan ishonchli bog'liqlikka ega ekani aniqlangan. Ayniqsa, bandlik (KBBO) va subyektlar soni (KBS) o'sishi iqtisodiy faollikni jadallashtirishda muhim omillar sifatida ajralib turadi. Ushbu omillar bo'yicha aniqlangan koeffitsiyentlarning ijobiy qiymatlari kichik biznes o'sishini rag'batlantirish orqali makroiqtisodiy barqarorlikka erishish mumkinligini tasdiqlaydi.

Shuningdek, model bo'yicha R-kvadratning 0,82 ga teng bo'lishi tanlangan indikatorlar yordamida iqtisodiy o'sishning 82 foizini izohlash mumkinligini ko'rsatadi. Bu esa, kichik biznes rivojlanishini iqtisodiy siyosatning markaziy elementlaridan biri sifatida ko'rib chiqishga ilmiy asos yaratadi. Ushbu tadqiqotda qo'llanilgan ko'p omilli regressiya yondashuvi kichik biznes faoliyatini miqdoriy jihatdan tahlil qilish, uning iqtisodiy samaradorligini aniqlash, shuningdek, sektorlararo solishtirma tahlilni amalga oshirish imkonini beradi. Kelgusida bu uslubiy modelni boshqa iqtisodiy tarmoqlar — masalan, qishloq xo'jaligi, xizmat ko'rsatish sohasi yoki sanoatning alohida segmentlari misolida tatbiq etish, ularning ham iqtisodiy o'sishdagi o'rni va ta'sir doirasini aniqlash imkonini beradi. Shu bilan birga, bu yondashuv asosida hududiy darajadagi (viloyatlar kesimidagi) tahlillarni ham amalga oshirish, ayniqsa kichik biznesning mintaqaviy iqtisodiy o'sishga ta'sirini baholashda muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega bo'ladi. Bu esa respublika miqyosida iqtisodiy siyosatni diferensial yondashuvlar asosida shakllantirishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Beck, T., Demirguc-Kunt, A., & Levine, R. (2005). SMEs, Growth, and Poverty: Cross-Country Evidence. *Journal of Economic Growth*, 10(3), 199–229.
2. Ayyagari, M., Beck, T., & Demirguc-Kunt, A. (2007). Small and Medium Enterprises across the Globe. *Small Business Economics*, 29(4), 415–434.
3. Naudé, W. (2010). Promoting entrepreneurship in developing countries: Policy challenges. Policy Brief, United Nations University – WIDER.

4. Qosimov, B., & Yo'ldoshev, S. (2021). Kichik biznesni hududiy iqtisodiyotni faollashtiruvchi omil sifatida baholash. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 6(4), 122–130.
5. Akbarov, A., and M. Ermatov. Tadbirkorlik faoliyatida iqtisodiy xavfsizlik ko'rsatkichlari va ularni baholash usullarining tahlili. Iqtisodiy Taraqqiyot Va Tahlil, 2 (5), 19–25. 2024.
6. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2010–2023). Rasmiy statistik ma'lumotlar. <https://stat.uz>
7. Schmitz, H. (1995). Small firms and flexible specialisation in developing countries. Labour and Society, 18(3), 267–289.
8. Tambunan, T. (2008). SME development, economic growth, and government intervention in a developing country: The Indonesian story. Journal of International Entrepreneurship, 6(4), 147–167.
9. Storey, D. J. (1994). Understanding the Small Business Sector. Routledge.
10. World Bank. (2020). Doing Business Reports (2010–2020). <https://www.doingbusiness.org>
11. Эрматов, А. А., & Акбаров, А. (2021). Кичик бизнес ва хусусий тadbirkorlik фаолиятида иqtisodiy хавфсизлики таъминлашнинг ўзига хос жиҳатлари. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar.
12. Akbarov, A. (2025). Kichik biznes subyektlari iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash mexanizmini takomillashtirish. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 3(4).

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>